

Capítol 5

Conclusions i principals línies d'actuació

5.1. Recopilació final

L'arribada de població estrangera a Terrassa procedent de països extracomunitaris en els darrers anys, s'ha traduït en un procés de diferenciació i diversificació de l'estructura social terrassenca i dels models de relació i convivència en tots i cadascun dels àmbits de la vida. Tot plegat genera a les ciutats una sèrie de reptes per als quals no tenen ni experiència, ni prou recursos ni, ben sovint, capacitats competencials. Si bé no hi ha cap dubte que el municipi és un dels principals responsables de la integració de la població immigrada, és l'Estat qui marca les condicions financeres dins les quals els municipis poden actuar.

Ben sovint, quan s'aborda la gestió de la immigració, es comet el greu error de posar l'èmfasi només en totes les qüestions referents a la diversitat cultural i a la "tolerància" com a pilars de la integració. D'acord amb les tesis de Manuel Delgado (1998), es tracta d'una manera d'emascarar, sota la imatge de conflictes de caire cultural, els veritables problemes socials i els problemes relatius a les condicions legals injustes a què bona part de les persones estrangeres estan sotmeses. La major part del debat sobre la integració es planteja en termes culturals, ètnics o d'identitat, ocultant així les desigualtats socials i de classe. Per això és vital distingir entre unes diferències culturals que hem de respectar i que es despleguen sobre un eix horitzontal i unes desigualtats socials estructurades verticalment.

En contraposició a les accepcions assimilacionistes del concepte "integració", en aquest estudi partim del concepte "integració sociocultural", tal com és definit per Carlota Solé (1981, 2002). Es tracta d'un concepte que ens remet a la interpenetració dels membres i dels diferents elements culturals que formen part d'una societat, donant lloc a una nova estructura social i cultural. L'objectiu de la integració és unir en la diversitat i no pas fusionar. Per tal que aquest procés sigui possible, cal establir dos nivells d'integració: *integració estructural o socioestructural* (incorporació en l'àmbit ocupacional i social a través de la dimensió de classe) i *integració cultural o sociocultural*, reflectida en la voluntat de la població estrangera de reivindicar com a propis l'àmbit públic de la societat receptora, un àmbit en el qual se senten ciutadans/es de ple dret, a la vegada que coprotagonistes d'un projecte polític i identitari comú.

D'acord amb les dimensions de la integració que estableix Carlota Solé (1981, 2002), cal tenir en compte els següents nivells d'actuació per tal d'aspirar a una vertadera integració de la població estrangera i, consegüentment, una societat més cohesionada tant en termes d'igualtat com d'identitat col·lectiva

compartida, sense que això sigui incompatible amb una major diversitat i heterogeneïtat cultural.

Dimensió socioeconòmica. La situació legal i la posició en el mercat de treball són els indicadors més importants. Si bé des de l'àmbit local són poques les competències jurídiques a l'hora de regular la condició legal (concessió de permisos de residència o treball) o les necessitats de mà d'obra, sí són moltes les possibles mesures a prendre per tal d'afavorir la "incorporació laboral" dels col·lectius d'estrangers.

Dimensió de la igualtat. Garantia dels drets socials. Des de l'àmbit municipal, es tracta de potenciar al màxim l'ús de l'oferta de serveis existents entre les persones immigrades, en termes d'accessibilitat i d'adaptació del servei a les seves característiques –no necessàriament culturals, sinó que ben sovint tenen a veure amb la posició que ocupen a l'estructura social- sempre que sigui necessari.

Dimensió jurídico-política. És indispensable que la població estrangera pugui participar en la presa de decisions sobre els assumptes de la vida pública, l'elaboració, discussió i aprovació de les lleis que tots els i les integrants de la societat han de complir i respectar. Certament, regular el dret a vot dels estrangers en les eleccions locals no correspon als municipis; però existeixen altres formes de participació política, no directament relacionades amb l'exercici electoral, que des de l'àmbit local es poden potenciar (associacionisme, òrgans consultius, etc.)

Dimensió sociocultural. No entesa en termes d'assimilació o d'aculturació i de desaparició progressiva de les diferències culturals existents entre els grups -homogeneïtat cultural-, sinó: d'una banda, de dret a la pròpia identitat cultural –costums, llengua pròpia, religió-; de l'altra, de participació efectiva en les institucions i organitzacions socials de la societat receptora, de l'adopció progressiva i lliure de la llengua de la societat receptora, així com l'establiment de relacions primàries amb la població autòctona. La dimensió sociocultural de la integració acaba culminant en la configuració d'una identitat col·lectiva cohesionadora, compartida per tots els i les integrants d'una societat, capaç de generar un sentiment de grup i de pertinença a la comunitat, a la vegada que reconeix el dret a la diferència –l'heterogeneïtat cultural i religiosa- (Blanco 1993).

El procés d'integració sociocultural difícilment tindrà lloc si prèviament no es produeix la integració socioestructural, que ens remet a la idea d'inclusió social en termes d'igualtat d'oportunitats en l'accés als recursos. Per "inclusió", d'acord amb les tesis de J.F. Tezanos (1999), entenem el fet que tot individu pugui comptar amb les mateixes oportunitats vitals que defineixen una ciutadania social plena. L'exclusió, com a procés, és un procés de segregació social que, aplicat a la situació de la població immigrada, tendeix a situar determinats col·lectius en posicions secundàries i amb carències d'alguns drets, llibertats i oportunitats vitals. La integració socioestructural, entesa com a sinònim d'inclusió, l'hem de concebre a partir de l'absència de discriminació

negativa de les persones immigrades. En altres paraules, que els i les immigrants presentin el mateix grau de desigualtat/igualtat social que el conjunt de ciutadans del municipi. Des d'aquesta perspectiva, la població estrangera es pot considerar inclosa des del moment que no constitueixi un grup en situació de "vulnerabilitat social", en termes de desigualtat o distància en l'accés a recursos i oportunitats en relació amb la resta de col·lectius. Estar inclòs suposa participar efectivament, en el sentit de poder decidir, en la vida econòmica, social i política, establir relacions com a individu amb la societat en la que un viu i exercir els drets civils, polítics i socials de la ciutadania. Des d'aquesta òptica, els instruments d'integració municipals no s'han de centrar tant en les diferències culturals i religioses existents, que formen part de l'esfera privada, sinó que han de tenir com a escenari l'esfera pública (mercat de treball, l'escola, serveis socials, el carrer, l'espai públic, sanitat).

Certament, els reptes que suposa per als municipis aspirar a un millor grau d'integració de tots els ciutadans i ciutadanes, a través de les polítiques públiques, no són unidireccionals. Les persones immigrades, com a ciutadans i ciutadanes, tenen una sèrie de drets que se'ls ha de reconèixer i una sèrie de deures que han de complir (Declaració Universal dels Drets Humans, la Constitució, l'Estatut, lleis, reglaments, ordenances, etc.). La diversitat cultural no pot ser acceptada si aquesta vulnera les pautes de convivència de què s'ha dotat, de forma democràtica, el conjunt de la ciutadania. Entesa així, la incorporació de població estrangera requereix un marc mínim de convivència, en el sentit d'adoptar una sèrie de regles de joc, no enteses en termes rígids o essencialistes, sinó objecte de renegociació constant (valors democràtics, drets humans, igualtat d'oportunitats i de resultats entre homes i dones, aconfessionalitat de la vida pública, etc.). Ara bé, no podem exigir deures sinó atorguem drets; no podem exigir el respecte per un marc convivencial si les persones immigrades no poden participar activament en el seu disseny i renegociació constant. Només es pot exigir el compliment de la llei si, alhora, tothom pot beneficiar-se'n (Delgado 1999). Tan sols així la diferència cultural perdrà rellevància en la vida social i col·lectiva, més enllà de la necessitat de garantir a totes les persones el dret a la pròpia identitat cultural i a poder proclamar qui s'és en relació als altres, sempre dins del marc legal del que es dota cada societat com a límit.

Moltes de les qüestions i conflictes de caràcter més convivencial, que tenen una manifestació aparentment basada en diferències culturals irreconciliables i que no són regulables normativament, tenen, en realitat, una base clarament material, en termes de manca de cohesió social i d'inclusió en els termes que hem definit. Però aquesta base material –competència per uns recursos escassos– sovint roman ben oculta a ulls dels responsables de la gestió de la immigració o dels propis mitjans de comunicació. Una vertadera intervenció des de l'àmbit local, ha d'anar més enllà de la gestió quotidiana d'aquestes problemàtiques de la vida social un cop aquestes succeeixen –polítiques reactives–, i ha de vetllar, de forma transversal i interdepartamental i en la mesura que ho permetin les competències municipals, per l'assoliment d'una vertadera inclusió de tots i totes les residents, com a estratègia preventiva d'elements generadors de conflicte i fractura social –polítiques proactives–.

Molts problemes aparentment convivencials són en realitat un símptoma de problemàtiques de tipus estructural, provocades per l'exclusió social i l'existència d'uns recursos (ocupació, serveis socials, escola, etc.) escassos que cal compartir. La població estrangera constitueix un col·lectiu de persones a qui formalment es reconeixen menys drets i que s'han assentat més recentment en el municipi. La competència per aquests recursos escassos fa que, ben sovint, la posició de "debilitat" dels i les immigrants sigui utilitzada per la població autòctona per rebutjar l'altre i legitimar aquesta conducta excloent a base d'apel·lar a unes diferències culturals irreconciliables. Per tant, és evident que només emprant polítiques de sensibilització contra el racisme i a favor de la tolerància, sense anar acompanyades d'intervencions orientades cap a la dimensió de la igualtat –integració socioestructural–, difícilment milloraran els models de relació i de convivència.

Els resultats del treball de camp realitzat ens permeten proposar una sèrie de directrius que l'administració local podria implementar, impulsar o recolzar, per tal d'afavorir les diferents dimensions de la integració. D'una banda, l'aproximació a les trajectòries laborals seguides pels estrangers/es no comunitaris residents a Terrassa, tot i no ser generalitzables al conjunt de la població estrangera que viu al municipi, sí donen compte de quins són els principals obstacles a la integració socioestructural. La síntesi dels principals elements que s'han extret de l'anàlisi de les entrevistes ens mostra de forma eloqüent que les pautes d'incorporació dels i les persones immigrades d'origen no comunitari a l'estructura social de la societat receptora, salvant les diferències entre els diferents col·lectius, els situa en les posicions més marginals i amb major risc d'exclusió. Aquesta posició de vulnerabilitat social no només revela la no integració socioestructural de la població estrangera en termes d'inclusió, sinó que suposa greus obstacles a la dimensió sociocultural de la integració. D'altra banda, la part del treball de camp centrada en l'estudi dels barris de Sant Pere Nord i de Ca n'Anglada, ens ha permès analitzar la reacció de la població receptora davant la presència d'immigració estrangera, així com afegir una major complexitat al procés d'integració sociocultural des de l'àmbit local.

LLISTA RESUM: Diagnòstic de la situació a partir de l'anàlisi de les trajectòries laborals dels i les immigrants entrevistats/des.

1. La immigració establerta a Terrassa mostra una gran **diversitat** d'orígens i circumstàncies. Això no obstant, el perfil de l'**immigrant econòmic** que ha arribat a Terrassa atret per la "certesa" de trobar-hi una feina de forma ràpida és el més habitual, tant si es tracta d'immigració regular com irregular.
2. No tots els i les immigrants manifesten una vocació **d'assentament i permanència** definitiva. Entre els que sí volen instal·lar-se de forma definitiva a Terrassa, la reagrupació familiar constitueix la principal fita en els casos en què encara no s'ha consumat. Altres tenen ben clar que tornaran al país d'origen tan bon punt aconseguixin reunir estalvis suficients i un tercer grup té un

projecte migratori de caràcter transnacional, que transcorre a cavall del país d'origen i la societat receptora.

3. L'experiència dels entrevistats/des confirma que l'estructura del mercat de treball terrassenc compta amb un ampli ventall d'activitats que habitualment operen des de l'**economia submergida** -i recluten principalment a persones "sense papers"-, o bé activitats pròpies del **segment secundari** del mercat formal (caracteritzades per la precarietat, desqualificació, baixos salaris, elevada rotació, impossibilitat de promoció, etc.). Es tracta d'activitats com ara el servei domèstic, l'hostaleria, les indústries intensives en força de treball o la construcció. La precarització del mercat de treball que afecta el conjunt de la societat, és sentida amb major intensitat pels treballadors/es estrangers/es

4. El **gènere** condiona les pautes d'incorporació laboral. El ventall d'oportunitats laborals per a les dones immigrants és molt més restringit i queda relegat a les activitats vinculades a la reproducció social (servei domèstic, cura de persones grans a domicili o en residències geriàtriques, etc.), així com a altres activitats del sector serveis desqualificades i fortament feminitzades (comerç, hostaleria, etc.)

5. La precarietat de les condicions d'ocupació i la forta incidència de l'economia submergida fa que el pas de la condició d'irregular a regular no es produeixi en un sol sentit (situacions **d'irregularitat sobrevinguda**). És ben habitual alternar entre una i altra situació administrativa al llarg de les trajectòries, ja que no sempre es compta amb un contracte de treball a l'hora de renovar els permisos.

6. El balanç de les trajectòries laborals estudiades, en termes de **mobilitat laboral**, mostra que les oportunitats laborals de les persones d'origen immigrant es veuen restringides a una sèrie de nínxols laborals, propis del segment secundari, dels quals és molt difícil sortir. És cert que a mesura que augmenta el temps de permanència es constata una certa millora en la situació laboral del treballador, però la precarietat laboral és un sostre molt difícil de superar. El col·lectiu de treballadors procedents de l'Europa de l'Est són els que experimenten en major mesura processos de mobilitat laboral ascendent, donats els elevats nivells de formació, habitualment de caràcter professional, que han adquirit en el país d'origen.

7. Els i les immigrants habitualment s'insereixen en activitats intensives en força de treball, màximament exposades a la **cojuntura econòmica**. És per això que una eventual crisi econòmica pot suposar una significativa reducció de l'ocupació entre aquest col·lectiu, un dels més fràgils i amb menys poder social de negociació -juntament amb els joves i les dones-.

8. L'elevat nivell educatiu de molts dels entrevistats/des ha permès identificar situacions "**d'inconsistència d'estatus**", en relació a la qualificació professional requerida per a l'activitat remunerada que realitzen. La no correspondència entre el nivell formatiu i la categoria professional no només suposa un important desaprofitament de destreses, sinó una font de frustració per a les persones afectades.

9. Els baixos ingressos que perceben fa que les situacions de **pluriocupació** (sovint combinant l'economia formal amb la informal) siguin la tònica habitual.

10. Bona part dels entrevistats/des declara haver patit algun problema de **salut relacionat amb l'activitat remunerada** o bé un accident de treball. Una part de l'accidentalitat i dels problemes de salut tenen a veure amb la precarietat de les seves condicions d'ocupació i amb les condicions de treball de les activitats que realitzen (generalment s'ocupen de les tasques més perilloses, en activitats amb un alt risc de sinistralitat).

11. Són freqüents les **pràctiques il·legals** per part dels empresaris (no cotització Seguretat Social, no pagament d'hores extres, no reconeixement de baixes laborals per qüestions de salut, etc.). Les entrevistes mostren que, en alguns casos, determinats col·lectius (sobretot s'ha detectat entre els entrevistats/des llatinoamericans i marroquins) tenen dificultats a l'hora d'identificar aquestes pràctiques. Sovint és degut al desconeixement de les lleis, dels drets laborals i dels canals de denúncia de la societat receptora, sense menystenir la manca de costum i de socialització en la cultura dels drets laborals (en alguns països d'origen les situacions de subocupació o d'economia submergida són força freqüents i "normalitzades"). Així doncs, a la vulnerabilitat jurídica del col·lectiu i al seu escàs poder social de negociació s'hi afegeix, en alguns casos, un desconeixement de les normes que afavoreix la seva resignació davant un tracte laboral injust.

12. Les **necessitats formatives** dels entrevistats/des són molt heterogènies. Al llarg de les entrevistes s'ha detectat un cert consens a l'hora de considerar útil l'actual oferta formativa laboral que s'ofereix des de les diferents institucions de Terrassa (sindicats, Foment de Terrassa, etc.), sempre que allò que es persegueixi sigui la incorporació laboral inicial, o bé quan es tracta de persones amb un baix nivell educatiu o que desconeixen completament l'idioma. Per contra, aquesta mateixa oferta formativa es valora com a inadequada en el cas de persones amb una elevada formació (amb estudis mitjans o superiors), o bé quan allò que es persegueix és la promoció, el canvi de sector d'activitat o l'accés a activitats pròpies del mercat primari.

13. Si bé l'**autoocupació** ja forma part del projecte migratori d'alguns col·lectius (com ara els xinesos o pakistanesos) amb una sòlida cultura emprenedora, les rígides barreres a la mobilitat laboral estan propiciant que molts/es immigrants es plantegin establir el seu propi negoci com a única alternativa davant la precarietat laboral i les situacions d'explotació a què es veuen sotmesos. Els i les immigrants emprenedors/es troben moltes traves a l'hora d'accedir al sistema bancari, tant a l'hora d'iniciar com d'expandir el negoci, degut a la seva dificultat per aconseguir avals i a l'escàs desenvolupament de línies de finançament específiques per a la creació d'empreses

14. A mesura que transcorren els anys de permanència del col·lectiu d'estrangers, apareixen noves problemàtiques, com ara la discriminació laboral en base a l'**edat**. Així ho han posat de manifest les entrevistes. El progressiu

augment de l'edat mitjana d'uns treballadors/es estrangers/es que es concentren en activitats intensives en força de treball i que requereixen una elevada dosi d'esforç físic (peons a la construcció, cura d'una persona gran, agricultura, etc.), fa incrementar no només els problemes de salut del treballador/a, sinó la probabilitat que la lògica d'un mercat de treball basat en la precarietat els acabi expulsant i exclouent –al prioritzar la contractació dels més joves–.

15. Diversos entrevistats/des han assenyalat el problema de la **mobilitat geogràfica**. La xarxa de transport públic a Terrassa resulta insuficient, ja que no té en compte els horaris nocturns que molts entrevistats/des realitzen i, a més a més, ofereix una mala connexió amb les localitats veïnes, les urbanitzacions (servei domèstic) i els polígons industrials propers.

16. Un aspecte en el que coincideixen els entrevistats/des és a l'hora de reconèixer que el **coneixement de la llengua** (sobretot el català) obre oportunitats en el món laboral i afavoreix la relació amb les persones a nivell quotidià (anar a comprar, fer tràmits, etc.).

17. La valoració de l'actuació dels **sindicats** en l'atenció a la immigració a Terrassa és molt positiva, especialment en el seu vessant més pragmàtic (tramitació de permisos, informació, cerca de feina, etc.). Aquesta constatació posa de relleu la importància que tenen les organitzacions intermitges, com ara els sindicats, en tot el que té a veure amb la integració dels i les immigrants.

18. La pràctica totalitat de les persones entrevistades considera que els immigrants haurien de tenir **dret a vot**, especialment en l'àmbit local. L'argument més esgrimit és la injustícia que suposa haver de complir els mateixos deures i obligacions que la resta de ciutadans i, en canvi, no poder gaudir dels mateixos drets.

19. Les entrevistes posen de manifest l'escàs grau d'**associacionisme** dels estrangers residents a Terrassa, cosa que obstaculitza la seva capacitat d'acció col·lectiva i la seva integració sociopolítica.

20. Pel que fa a la relació dels entrevistats/des amb les **administracions**, es detecta un sentiment generalitzat de confusió, no només a l'hora de distingir els diferents nivells de govern, sinó a l'hora de diferenciar les diferents institucions a nivell local i les seves atribucions (Ajuntament, Foment de Terrassa, sindicats, policia local...)

21. Moltes de les activitats i molts dels programes existents al municipi de Terrassa en matèria d'immigració no arriben al conjunt de la població estrangera. Així ho certifica la sensació de desconeixement al voltant d'aquest tipus de mesures. Els **canals de difusió** són més aviat de caràcter individual, directe, a través de les persones que s'acullen als programes i de la seva xarxa social immediata.

22. Les experiències narrades pels entrevistats/des posen de manifest l'escassetat de les **relacions socials** entre els autòctons i els nousvinguts/des, tant en l'àmbit privat com en el públic. La concentració laborals de la població estrangera en determinades activitats i en determinats centres de treball on acostumen a compartir l'espai amb altres immigrants, dificulta encara més el contacte.

23. Un aspecte recurrent a les entrevistes és la relació existent entre irregularitat administrativa i les dificultats per accedir a l'**habitatge** (contracte de lloguer o hipoteca), cosa que els suposa una major vulnerabilitat davant les pràctiques abusives o irregulars en l'habitatge (amuntegament de moltes persones en un mateix espai a canvi de lloguers abusius, etc.).

24. La major **concentració residencial** de la població estrangera en determinats barris de la ciutat, no només té a veure amb una major accessibilitat a l'habitatge –per qüestions de renda–, sinó que, en molts casos, respon a una elecció de l'entrevistat/da. L'immigrant, sobretot durant els primers anys d'assentament, se sent més còmode vivint a prop d'altres connacionals, amics o familiars. La concentració residencial afavoreix les xarxes informals d'ajuda mútua, els espais de sociabilitat amb membres de la seva comunitat, l'accés a establiments regentats per altres connacionals on podran consumir productes del seu país d'origen, la circulació d'informació sobre serveis, ocupació, etc.

LLISTA RESUM: Diagnòstic de la situació a partir de l'anàlisi dels discursos de la població autòctona dels barris de Ca n'Anglada i Sant Pere Nord, davant la presència de població estrangera

1. En termes generals, el discurs per part de la població anomenada autòctona tendeix a **ignorar la nova població d'origen extracomunitari**, i en reconeix llur presència només en la mesura que es vincula i s'identifica amb els mals del barri (deteriorament social i urbanístic, inseguretats ciutadana, menor accessibilitat als serveis públics, etc.).

2. La construcció de "l'altre" varia segons el col·lectiu. En aquest sentit, contrasta la invisibilitat social de la immigració procedent de països llatinoamericans, amb la **criminalització i rebuig cap a la immigració marroquina**, en especial la masculina. En termes generals, la població autòctona atribueix una actitud especialment tancada i desconfiada a la població magribina, atributs que no s'apliquen a la immigració llatinoamericana.

Per al cas concret de la immigració marroquina, s'han detectat entre la població autòctona actituds tancades i de rebuig explícit –tot i que no són majoritàries–, que associen la presència de marroquins a la criminalitat, la delinqüència i la inseguretats. Aquest discurs els porta a reclamar actuacions de caràcter policial i repressiu contra aquests nous assentaments, sobretot d'ençà dels fets del 1999 i de diverses denúncies sobre consum i tràfic de drogues.

L'equiparació entre “marroquí” i “delinqüent” i entre “Ca n'Anglada” i “conflictivitat” és un discurs que també l'han assumit alguns immigrants. Estrangers procedents de països de l'Europa de l'Est, per exemple, han al·ludit a la conflictivitat del barri de Ca n'Anglada i l'atribueixen a l'elevada concentració de marroquins i gitanos. S'associa la presència de marroquins a la **inseguretat**, la **conflictivitat** i la incompatibilitat amb l'estil de vida dels “europeus”.

3. Han estat molts els entrevistats/des que han assenyalat que ciutats com Terrassa han arribat a un “**punt de saturació**” pel que fa a la seva capacitat d'absorbir població estrangera. Consideren que els serveis de la ciutat no estan adaptats ni qualitativament ni quantitativa a l'arribada de població estrangera i reclamen intervencions urbanístiques, així com polítiques socials i de desenvolupament comunitari.

4. Prolifera un discurs que qüestiona la capacitat dels i de les immigrants per acceptar i respectar els valors democràtics i de convivència de les societats d'acollida i que atribueix a aquest fet la principal causa dels **problemes de convivència** que es generen. Els obstacles que més s'han assenyalat són, d'una banda, el desconeixement de l'idioma de la societat receptora, de l'altra, la “incomprensió mútua”, sobretot a l'hora de referir-se a la població musulmana.

a) Àmbit domèstic

Han estat múltiples els comentaris referits als problemes de convivència en l'àmbit domèstic. La manca d'higiene, el soroll, en definitiva, la manca de respecte per les normes de convivència de les comunitats de veïns s'esgrimeixen amb freqüència. Aquests conflictes que acabem de mencionar no són en absolut nous, ja que han estat i segueixen essent problemes recurrents en totes les comunitats de veïns, amb immigrants o sense. Resulta interessant observar com **conflictes de convivència** que no apareixen ara, de sobte es transformen en “ètnics” quan hi ha persones procedents de països no comunitaris.

Per altra banda, l'**amuntegament** de persones immigrants en **habitatges** de dimensions reduïdes també apareix com a factor clau de l'incivisme i s'associa directament a l'excés de soroll.

b) Espais públics

El treball de camp ha posat de manifest que entre la població autòctona predomina la percepció de **degradació urbanística i social del barri** durant els darrers anys. Aquesta percepció acostuma a anar associada a l'arribada de població estrangera, responsable de “trençar” el caràcter comunitari i suposadament homogeni del barri (per al cas de Ca n'Anglada) i d'alterar negativament la cohesió i solidaritat veïnals. Es constata, a nivell de discursos, que el barri, degut a l'arribada de població extracomunitària, ha deixat de ser el

“barri popular” i amb “vida de poble” amb el que molts dels seus residents s'identifiquen.

En molts casos, allò que preocupa als residents és com l'assentament de població extracomunitària de classe treballadora pot repercutir en el **valor econòmic del seu patrimoni familiar** –preu de l'habitatge, etc.-, acumulat a base de molt d'esforç per persones que han experimentat un procés de mobilitat social ascendent d'ençà que van arribar a Catalunya durant els anys 50-60.

En termes generals, existeix una queixa generalitzada entre la població autòctona, segons la qual les persones immigrades acostumen a fer un ús **abusiu dels espais públics**. Són moltes les persones entrevistades que s'han referit explícitament a les agrupacions de joves marroquins que es poden observar a les places i cantonades.

S'ha identificat de forma clara un **discurs hostil** cap als **joves marroquins**, sobretot entre la gent més gran, als que s'acusa d'incívics pel fet d'ocupar els espais públics com ara la plaça. Certament, es tracta d'un problema generacional, que té a veure amb la incomprensió cap al jovent en general, i amb el jovent marroquí en particular. Ens trobem davant d'un discurs que etnicitza els comportaments, a base de subratllar les diferències ètniques i racials, i que amaga altres conflictes, com ara el xoc generacional o la competència per alguns espais públics. D'aquesta manera, el que podria analitzar-se en clau de disputa intergeneracional, es presenta com el resultat de la incompatibilitat entre diferents cultures.

Per altra banda, també s'han detectat queixes, al barri de Sant Pere Nord, respecte a l'ocupació que algunes persones llatinoamericanes fan de les places de la ciutat per realitzar-hi festes i trobades. Aquest és un costum que no s'accepta per part de la població autòctona i que acostuma a relacionar-se amb actituds incíviques.

c) Mercat de treball i serveis públics

Així mateix, també es menciona la qüestió de l'**ocupació dels espais municipals i dels serveis públics** per part de la població estrangera -com ara els Centres cívics, els espais esportius, la biblioteca, escoles, CAP, Serveis Socials, els esplais, etc.-. Aquesta percepció resulta més acusada en el barri de Ca n'Anglada, on espais com el Districte Jove han assistit a un procés de substitució dels joves autòctons/es per joves magribins. Si bé constitueix un repte per a la majoria dels municipis aconseguir que les persones nouvingudes participin en els espais de relació de la ciutat, sembla ser que en el cas del Districte Jove la problemàtica és justament la inversa: propiciar que siguin els i les joves autòctons/es els qui hi vulguin participar.

Existeix una opinió força generalitzada a l'hora de percebre que la població immigrada rep un tracte de favor en el seu accés als serveis públics i que accedeix a ajudes socials diverses només pel fet de ser immigrant. Aquesta

mateixa opinió apareix a l'hora de considerar que les persones estrangeres d'origen extracomunitari fan un ús abusiu dels serveis i ajuts públics

La **competència** que es genera entre els comerços regentats per immigrants i els comerços autòctons explica l'aparició de "**rumors**" i "**mites**", sense fonament, pel que fa a suposats tractes de favor per part de les administracions als comerciants estrangers, que generen un discurs de queixa i un sentiment de rebuig entre la població autòctona.

Pel que fa a la relació entre població nouvinguda i mercat de treball, els entrevistats/des consideren que les persones immigrades d'origen extracomunitari ocupen els llocs de treball que la població autòctona no accepta. Malgrat aquesta percepció general, hem detectat alguns discursos que fan referència explícita a la **competència pels llocs de treball** entre treballadors/es nacionals i immigrants. Una relació de competència que, segons els entrevistats/des, és percebuda com a deslleial i que es manifesta a partir d'afirmacions del tipus: "els immigrants treuen feina als d'aquí":

d) Participació i associacionisme

S'ha pogut observar l'**escassa presència dels immigrants en les associacions** establertes en el territori, com ara associacions culturals, de veïns o de comerciants. Val a dir que sí que existeixen entitats pròpies en funció del país d'origen (com per exemple l'Associació de Residents Senegalesos del Vallès Occidental).

Els **centres religiosos**, com la Mesquita o l'Església Evangèlica, no només esdevenen un centre de culte i un espai de sociabilitat, sinó que compleixen una funció assistencial i de gestió de l'ajuda mútua entre els seus fidels. En el cas de l'Església Evangèlica, tot i que es basa en una adscripció religiosa comuna, cal tenir en compte que constitueix uns dels **espais relacionals interètnics** més rics del barri.

5.2. Mesures d'intervenció des de l'àmbit local que poden facilitar la integració de la població estrangera no comunitària

Aquest apartat pretén ser un recull d'iniciatives i accions que pot emprendre l'administració local a fi de gestionar de forma més eficaç la integració de la població nouvinguda en les seves dimensions socioestructural i sociocultural (Solé 1981, 2002). Val a dir que l'objectiu de l'estudi no ha estat aproximar-se a l'oferta d'accions i serveis del municipi de Terrassa en matèria d'immigració i avaluar-ne l'eficàcia i adequació a les necessitats de la població estrangera. Es tracta d'un procés invers. L'estudi pretén arribar a una diagnosi sobre la situació de la població estrangera no comunitària resident a Terrassa en relació tant a la seva incorporació a l'estructura econòmica i social del municipi (entrevistes en profunditat), com en termes de l'impacte dels processos migratoris entre la població anomenada autòctona, a partir de l'estudi dels discursos al voltant de la convivència d'ambdós col·lectius. És en base al

diagnòstic efectuat i a la detecció de necessitats que, a continuació, procedim a la formulació de propostes d'acció que podrien contribuir a millorar la cohesió social en termes d'igualtat, així com els models de relació i convivència.

Dimensió socioeconòmica

El primer element que és convenient tenir en compte és que els aspectes reguladors de la concessió de permisos de treball i de residència són competència del govern central. Ara bé, dins del límit de les competències des de l'àmbit local, sí és possible dissenyar una sèrie de mesures que facilitin la incorporació dels estrangers a l'estructura econòmica.

- Impulsar **tallers ocupacionals** per a població estrangera que capacitin professionalment els seus participants de forma efectiva. L'oferta d'aquests tallers hauria de tenir en compte l'heterogeneïtat de persones d'origen immigrant, tant pel que fa a experiències professionals com a nivell formatiu. És per això que s'ha de dissenyar una oferta diversificada, centrada en itineraris laborals i etapes d'assentament diverses, tenint en compte les necessitats de capital humà del sistema productiu i els nous jaciments d'ocupació. Des d'aquest plantejament, no només s'ha d'afavorir la inserció laboral inicial de col·lectius en situació de risc d'exclusió o sense feina (cursos d'alfabetització, estratègies útils de cerca de feina, etc.), sinó que també s'han de cobrir les necessitats d'aquells treballadors amb formació, amb una capacitació professional consolidada, que cerquen un canvi d'ocupació, la promoció o l'accés a unes millors condicions laborals i no tant una primera feina o sortir de l'atur.

En definitiva, es tracta d'anar més enllà d'una oferta de "serveis d'orientació laboral" per a col·lectius amb especial dificultat d'inserció. Cal adaptar la formació continuada a les necessitats dels treballadors estrangers amb formació, que requereixen de polítiques formatives actives per tal de poder "abandonar" els nínxols laborals en què es concentren els treballadors estrangers no comunitaris i superar la "inconsistència d'estatus". Empresaris i sindicats són els actors que han de tenir un paper actiu en aquestes polítiques formatives que diversifiquin les oportunitats laborals dels treballadors estrangers. La borsa de treballadors estrangers especialitzats en diferents oficis de CECOT apunta en aquesta línia.

- El disseny d'una **política formativa** adequada també pot servir per facilitar la mobilitat i la reorientació laboral dels treballadors estrangers de més **edat** que, a mesura que acumulen temps de permanència a la societat receptora, lluny de protagonitzar processos de mobilitat laboral ascendent, veuen dràsticament reduïdes les seves possibilitats d'inserció laboral i experimenten dificultats creixents –sobretot físiques i de salut– per poder seguir treballant en les condicions d'explotació a què estan sotmesos.

- Donat que les **iniciatives emprenedores** són cada cop més freqüents entre la població d'origen immigrant, principalment com a estratègia de mobilitat laboral, cal proporcionar assessorament legal i laboral, així com una oferta de microcrèdits per tal de facilitar el trànsit cap a l'autoocupació. Els microcrèdits estan pensats per facilitar préstecs de petites quantitats a aquelles persones emprenedores amb dificultats per accedir al sistema creditici tradicional. Els programes de Barcelona Activa o de la Fundació Un Sol Món per a emprenedors i per a dones emprenedores constitueixen un bon referent. El seu objectiu és acompanyar el procés de creixement i consolidació de petites i mitjanes empreses, incloent accions formatives encaminades a millorar les eines de gestió empresarial i afavorir la incorporació de les noves tecnologies. Del que es tracta és de dissenyar serveis que facilitin la detecció d'habilitats personals i empresarials, actuïn de recolzament en l'elaboració d'un Pla d'Empresa, proporcionin formació empresarial, tramitin subvencions i ofereixin una assistència individualitzada en la gestió (detecció de locals, avaluació d'alternatives, gestions administratives i fiscals, etc.)
- **Combatre l'economia submergida** o la vinculació del permís de treball amb el de residència com a causant de la creació d'un important volum de treballadors/es condemnats a l'economia submergida, no es pot afrontar des de l'àmbit local. Ara bé, des de l'àmbit local sí és possible, amb la participació activa de les associacions empresarials i sindicals, **sensibilitzar el teixit empresarial** sobre els inconvenients, en termes de competitivitat a escala global, de sostenir una estructura productiva que només pot competir a partir dels costos laborals menors, a costa d'incrementar la precarietat, la desqualificació, la rotació i la sinistralitat. Cal conscienciar els empresaris, sobretot les petites empreses, sobre els beneficis a mig i llarg termini que suposa una plantilla estable, formada, flexible en termes de polivalència i capacitat d'adaptar-se als nous processos de producció, etc. Accions com la **Borsa de Treballadors Estrangers** de la patronal CECOT són un bon instrument per facilitar l'accés a una feina amb contracte de treball per a les persones que no es troben encara en situació regular
- Donada la constatació que molts dels entrevistats/des no tenen un coneixement òptim sobre quins són els seus **drets laborals**, des de l'ajuntament, els sindicats i la patronal caldria impulsar campanyes de divulgació sobre els drets dels treballadors/es i sobre quins són els canals de denúncia de les practiques il·legals i de la discriminació laboral. La resignació dels treballadors/es estrangers no només respon a la "por" davant les represàlies o a la seva "vulnerabilitat jurídica".

El treball de camp ha posat de manifest que hi ha un important component de manca d'informació que fa que s'acceptin com a "normals" una sèrie de practiques empresarials que el dret laboral vigent no admet. Aquest tipus de mesures poden constituir una bona oportunitat per tal que els sindicats siguin valorats no només des del vessant més

pragmàtic, sinó també des de la dimensió del compromís polític o ideològic i del seu paper d'agents socials que incideixen directament en les condicions d'ocupació i de treball del conjunt de treballadors en general i dels treballadors estrangers en particular.

El paper que han de jugar aquí tant el **Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers (CITE)**, com l'**Associació d'Ajuda Mútua a Immigrants de Catalunya (AMIC)** és fonamental. Cal que aprofitin encara més el potencial que es desprèn de la positiva valoració que fan els i les immigrants sobre el servei de suport que ofereixen a les persones immigrades (assessorament, orientació, formació, etc.) i que s'ha plasmat de forma contundent a les entrevistes. Així mateix, el **Programa d'intermediació generalista: Informació, assessorament i millora de l'ocupabilitat**, gestionat per **Foment de Terrassa S.A.** i adreçat a totes les persones que cerquen feina, amb independència de la seva nacionalitat però en situació regular, es presenta també com a instrument idoni tant a l'hora de facilitar l'accés a la feina com de proporcionar una orientació laboral que incorpori la qüestió dels "drets laborals" com a eix bàsic.

- Repensar l'oferta del **transport públic** de Terrassa i de la comarca, adaptant-la als patrons horaris i de mobilitat geogràfica de les persones d'origen immigrant en el seu desplaçament a la feina. Cal tenir present que es tracta d'un col·lectiu que, ja sigui per manca de recursos, ja sigui per no haver pogut convalidar la seva llicència de conduir, ben sovint no pot disposar d'un vehicle propi amb què desplaçar-se a la feina. Per tot això, les incompatibilitats del transport públic sovint suposen un obstacle infranquejable per aquests treballadors a l'hora d'acceptar o mantenir una feina.
- La progressiva **feminització** dels fluxos migratoris comporta nous reptes a l'hora d'entendre el procés d'integració. Les dones d'origen immigrant es veuen doblement afectades per la seva condició d'immigrants i pel seu gènere. Aquesta confluència, com hem vist, les ubica en les ocupacions més desprestigiades i més emblemàtiques de la discriminació laboral per raons de gènere (servei domèstic, etc.), caracteritzades per la seva escassa regulació i per estar màximament exposades a les situacions d'explotació. Cal dissenyar línies d'intervenció que abordin les desigualtats de gènere:
 - La concentració de treballadores estrangeres en el servei domèstic és el resultat de l'envelliment de la població i l'augment de les situacions de dependència, en un context de creixent impossibilitat de les dones que s'han incorporat al mercat de treball de seguir assumint tot el volum de treball domèstic i familiar, així com de l'escàs desenvolupament dels serveis a les famílies i de la insuficiència de les mesures de conciliació entre la vida laboral, familiar i personal.

- Per al cas concret de les persones gran que s'enfronten a situacions de manca d'autonomia, mentre els serveis a la dependència tinguin un caràcter assistencial i no es regulin i es despleguin de forma universal des de l'àmbit autonòmic i estatal, l'administració local ha de fer el possible per vetllar per les condicions en què aquests serveis s'ofereixen des d'un mercat desregulat i des d'una demanda que sovint té problemes de solvència –majoritàriament es tracta de pensionistes-.

Una experiència pionera a Catalunya ha estat la impulsada per l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat, a través de la **Fundació Domicília**. Aquesta iniciativa pretén combatre la insolvència de la demanda mitjançant el lliurament d'un nombre determinat de "xecs-servei" (títols de pagament amb valor nominal) a tots els ciutadans/es, amb caràcter universal i amb independència de la renda, que suposen una bonificació del 25% del preu/hora de servei consumit. Els serveis domiciliaris que poden ser objecte d'aquesta prestació són bàsicament els serveis de neteja de la llar, la cura domiciliària dels nens i l'atenció de gent gran i persones malaltes. Des de la perspectiva de l'oferta, la Fundació Domicília compta amb una borsa d'empreses proveïdores d'aquests serveis, tant lucratives com no lucratives, a la que només accedeixen aquelles entitats que compleixen tota la normativa legal que recull el conveni. L'experiència ha estat un èxit, en el sentit que no només ha servit per crear nous llocs de treball, sinó que ha contribuït directament a professionalitzar aquests serveis i millorar les condicions de treball de les persones que els dispensen.

- **Cursos formatius** que afavoreixin la professionalització del sector dels serveis domiciliaris i una millora de les condicions d'ocupació i de treball. En aquesta línia apunta el **Curs de formació i inserció sociolaboral** per a dones, impartit per Càritas i adreçat a dones que pretenen treballar en els serveis de proximitat i en el servei domèstic.
- **Cursos formatius** que promoguin la mobilitat de les treballadores estrangeres cap a activitats no típicament feminitzades, en consonància amb les necessitats del sistema productiu (soldadores, torneres, etc.)
- **Cursos de promoció** per a dones estrangeres que tenen dèficits educatius importants (analfabetisme), que desconeixen per complet l'idioma de la societat receptora o que no han desenvolupat una feina remunerada amb anterioritat. Aquest és l'objectiu de l'acció **Dona obre't camí**, de Càritas, que proporciona cursos d'idiomes i de promoció per a dones estrangeres a fi de facilitar la seva adaptació a l'entorn

- Adaptar l'oferta dels cursos formatius als **horaris** de moltes d'aquestes dones immigrades, que treballen en el servei domèstic i no tenen disponibilitat horària per poder formar-se.
- Garantir una oferta suficient de **places en escoles-bressol**, amb horaris flexibles, que facilitin a les mares amb responsabilitats familiars, moltes d'elles encapçalant famílies monoparentals, poder conciliar la seva vida laboral amb la familiar.

Dimensió de la igualtat

- Pel que fa a l'accés als serveis que són competència municipal, cal procurar la **normalització o universalitat dels serveis**, en el sentit de garantir que l'immigrant rep, en condicions d'igualtat amb la població autòctona, les prestacions socials necessàries. L'accessibilitat als serveis s'ha de fer evitant estructures paral·leles que puguin provocar la segregació de l'estranger. L'atenció a l'immigrant s'ha de portar a terme en el marc ja existent d'institucions, serveis i programes.
- Així mateix, sempre que la condició de nouvingut ho requereixi, cal establir **programes departamentals específics** per a persones que arriben a un medi social, econòmic i cultural desconegut. En aquesta línia, les actuacions han d'encaminar-se cap a serveis que procurin que les persones acabades d'arribar puguin funcionar autònomament a la societat receptora el més aviat possible. Aquest és el paper que han de jugar les **oficines d'atenció als immigrants** en conveni amb els sindicats (AMIC –Associació d'Ajuda Mútua a l'Immigrant de Catalunya- i CITE –Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers), o la que ofereix el propi Ajuntament de Terrassa. Cal que siguin oficines que en tot moment treballin de forma continuada amb altres institucions, que informin sobre recursos i serveis, drets i deures dels ciutadans, la vida associativa del municipi, etc. En el transcurs del treball de camp realitzat, s'ha posat en evidència l'escàs coneixement i ús d'aquests serveis entre la població estrangera, segons els i les immigrants entrevistats/des.
- Es fa patent la necessitat de millorar els canals d'informació cap a la població a qui van adreçats. Institucions intermitges com les escoles, les associacions, esplais, sense oblidar el paper que juguen els mediadors socioculturals, poden ser un bon "pont" entre la xarxa de serveis públics i els immigrants.
- Si bé l'Ajuntament de Terrassa compta amb un **servei d'acollida** dirigit a les persones nouvingudes, de caràcter temporal, per tal de facilitar-los l'accés als recursos i satisfer totes les seves necessitats informatives (normes cíviques, normatives, serveis, etc.) que poden afavorir la seva incorporació al municipi, els i les entrevistats/des no semblen conèixer prou bé les seves prestacions. En aquest sentit, les entrevistes han

mostrat que moltes persones estrangeres s'han trobat amb dèficits informatius importants just després de la seva arribada, en qüestions tan bàsiques com per exemple l'oferta de transport públic de la ciutat a l'hora de desplaçar-se.

És per això que, més enllà de tota la informació sobre la situació legal o sobre com cercar feina, hi ha tot un seguit de qüestions que sovint es donen per sabudes, però que poden suposar grans entrebancs per a una persona acabada d'arribar, sobretot si està poc avesada a les característiques de la vida urbana. Editar, des del **servei d'acollida**, un tríptic o un petit quadern informatiu, en diferents idiomes, que reculli tota la informació bàsica que necessita una persona que acaba d'establir-se a Terrassa (presentació de les institucions, adreces d'interès, com desplaçar-se, com empadronar-se, oferta de serveis, centres sanitaris, etc.), distribuït a través d'escoles i comerços al conjunt de la població estrangera, pot ser un primer pas per proporcionar aquest tipus d'informació, a la vegada que seria un mitjà eficaç d'apropament de les institucions terrassenques a la població nouvinguda.

- Totes les polítiques públiques estan implicades amb la qualitat de vida de la població estrangera: acollida, atenció sanitària, integració escolar, formació d'adults, associacionisme i participació, àmbit de la mediació, etc.. Això no obstant, del treball de camp es desprèn que un dels eixos que més preocupa a la població immigrada és l'accés a l'**habitatge**. Certament, la política i la normativa referent a l'habitatge depèn de diferents àmbits competencials: Estat, Generalitat i municipis. Les administracions locals són les que disposen de menys instruments per intervenir i només poden incidir en la planificació urbanística, la conservació d'edificis o el desenvolupament de barris.

Caldria potenciar un volum suficient i estable d'oferta d'habitatge protegit, tant el de propietat com el de lloguer amb rendes baixes, que garanteixi, amb els ajuts econòmics necessaris, l'accés a l'habitatge a totes les persones empadronades amb pocs recursos, tant nacionals com estrangeres. Tant els immigrants "sense papers" enclaustrats a l'economia submergida, així com els treballadors estrangers amb permís de treball i contracte laboral "relegats" en la precarietat laboral (tant en termes d'estabilitat com de pobresa), presenten greus dificultats en l'accés a un habitatge. D'aquí se'n deriven les habituals pràctiques d'amuntegament de moltes persones en un mateix habitatge, els lloguers abusius d'habitacions -o, fins i tot, de "parts d'un llit"- a mans d'altres connacionals, el recurs a xarxes informals d'acollida, etc. Aquesta situació constitueix una font important de conflictes convivencials amb la població autòctona, que caldria prevenir. Aquests conflictes, un cop esclaten, es tenyeixen d'una dimensió cultural i comportamental que en realitat no és tal, donat que són conseqüència directa de la posició dels estrangers en l'estructura social.

En temes d'habitatge, una altra qüestió a tenir en compte i que ha aflorat a les entrevistes és que no tots els i les immigrants manifesten una vocació d'assentament i permanència definitiva a la societat receptora. Aquells qui tenen clar que s'instal·len a Terrassa per treballar-hi només durant un temps i després tornar al país d'origen, difícilment estaran disposats a destinar la major part dels seus ingressos a l'habitatge. Des de l'àmbit local caldria proporcionar a aquest perfil de treballadors una oferta d'equipaments (habitatges compartits, per exemple), que els garantissin un habitatge digne i assequible mentre dura la seva estada o mentre resideixen aquí separats de la seva família.

Dimensió jurídico-política

- La integració de la població sempre serà incompleta si no es promou la **participació**. Mentre el reconeixement del dret de vot de la població estrangera a les eleccions municipals no sigui un fet consumat, cal impulsar fórmules alternatives, com ara la creació **d'òrgans consultius** (com per exemple el Consell Municipal d'Immigració de Barcelona, la Taula de Noves Immigracions de Terrassa, etc.), on els immigrants, a través de les associacions, participin de forma plena. Aquest és l'objectiu de la **Taula de Noves Immigracions** de Terrassa, integrada per representants d'entitats d'immigrants, ONGs i associacions de veïns, grups polítics i Departaments municipals i que pretén ser un instrument de debat, assessorament, participació, seguiment i valoració de les polítiques municipals en matèria d'integració.
- Un altre eix central de la participació és l'**associacionisme**. Les associacions d'immigrants tenen grans dificultats per arrelar i ser referents, sobretot davant les dificultats de comptar amb un mínim de recursos i infraestructures. Si no poden disposar de personal alliberat i amb preparació professional, els resulta complicat organitzar activitats i exercir formes col·lectives de reivindicació (IEMed 2003). Per això, des de l'administració local cal impulsar aquest tipus d'associacions, aportant els recursos econòmics i els mitjans, per tal que esdevinguin interlocutors claus en els processos d'integració. Sense la participació activa de la immigració no serà possible aspirar a una societat més cohesionada. Les associacions constitueixen la primera línia de resposta a les necessitats de moltes persones d'origen immigrant i, a més a més, actuen com a grup de pressió a l'hora d'intercedir per l'ampliació de serveis vers els immigrants i d'exigir responsabilitats a les administracions.

Però no només cal pensar en associacions específiques d'immigrants; és necessari apostar també per la seva incorporació al teixit associatiu ja existent (entitats cíviques, culturals, esportives, etc.). En aquesta línia, l'escassa participació dels immigrants en les associacions de caràcter mixt s'ha posat de manifest a les entrevistes. Davant d'aquest fet, cal preguntar-se si els i les immigrants les coneixen prou i com valoren les seves funcions en termes de participació i representativitat.

- Les **associacions de veïns** són un aspecte clau a l'hora de possibilitar que els immigrants se sentin participants de la vida del barri i puguin edificar una convivència plural i pacífica. Al llarg de les entrevistes realitzades, aquestes associacions han reiterat la seva dificultat per incorporar-hi població estrangera. A fi de solucionar-ho, cal que estableixin estratègies de reclutament d'estrangers, com ara la incorporació de persones immigrades en càrrecs de responsabilitat.
- Així mateix, des de l'administració municipal, cal canalitzar la **cooperació** al desenvolupament a través de l'impuls de la cooperació descentralitzada i cedint la iniciativa a les associacions i ONGs. Aquest és sens dubte un bon instrument per assolir una major participació ciutadana (IEMed 2003).

Dimensió sociocultural

La integració sociocultural de la població estrangera està directament vinculada a la gestió de la contradicció i dels conflictes que tenen lloc en la vida social i col·lectiva, no regulables a través de normatives. Des del rebuig i la discriminació de la població estrangera, difícilment es generaran entre els i les immigrants actituds positives cap al context d'acollida o sorgiran elements positius d'identificació col·lectiva compatibles amb la cultura pròpia. La construcció de la convivència i d'una societat cohesionada requereix acords continus, renegociació constant i polítiques proactives capaces de prevenir, - sempre que sigui possible-, d'identificar i canalitzar aquells elements que generen conflicte entre els diferents col·lectius.

- L'estudi etnogràfic mostra una **construcció excoent de "l'altre"**, que té molt a veure amb una sèrie d'estereotips i prejudicis ben arrelats, amb una manifestació cultural que, ben sovint, oculta contradiccions de tipus material, directament basades en la competència pels recursos: ocupació, serveis socials, espai públic, etc. Si no s'actua directament sobre aquestes contradiccions des d'una lògica preventiva, poden acabar desembocant en una espiral de problemes, d'ordre cultural, més difícils de resoldre i amb un impacte molt negatiu en la integració de la població estrangera.
- Hi ha una part important dels **conflictes convivencials** que, malgrat es presentin com la conseqüència directa de la "incompatibilitat cultural", estan més relacionats amb el desconeixement per part dels immigrants dels codis de conducta i les normes de civisme imperants a la societat receptora (soroll al carrer, servei de recollida d'escombraries, normativa de la biblioteca municipal, etc.). A tall d'exemple, que un immigrant deixi al carrer un cotxe vell que ja no funciona no és una qüestió cultural, sinó que pot obeir al desconeixement sobre quins són els tràmits que cal fer per donar-lo de baixa. Esbrinar quins són aquests petits focus que poden generar problemes de relació i de convivència i fer arribar la informació a

la població nouvinguda -a través de les escoles, mediadors, premsa local, etc.-, pot contribuir a disminuir la conflictivitat futura.

- Així mateix, és urgent portar a terme accions proactives que contribueixin a **desmuntar una sèrie de tòpics**, sense cap fonament real, com ara que els immigrants són més proclius a cometre infraccions i delictes, que incrementen l'atur entre la població autòctona, que reben un tracte de favor en l'accés als serveis públics i a les prestacions econòmiques (beques de menjador a les escoles, habitatges de protecció oficial, etc.) o a l'hora d'establir un negoci propi (no haver de pagar impostos pel fet de ser estrangers), etc.
- Del que es tracta és que els autòctons percebin els nouvinguts/des com a "ciudadans/es", amb els mateixos **drets i obligacions**. La pròpia legislació legitima els imaginaris "excloents" al voltant dels immigrants, donat que la seva condició de no "nacionals" provoca que no se'ls reconeixen els mateixos drets i se'ls converteixi en "ciudadans de segona". Així mateix, el fet que una part de la població autòctona accepti la immigració només en tant que, com a força de treball, realitza les activitats que rebutja la població autòctona, és un obstacle també al seu reconeixement com a ciudadans/es de ple dret, amb independència de la conjuntura econòmica. Des de l'administració local s'ha de contribuir a generar i reforçar la consideració dels immigrants com a nous veïns/es, com a residents en els barris de la ciutat amb exactament els mateixos drets i deures.

En aquest sentit, la socialització primària dels nens i nenes constitueix una etapa decisòria en la gènesi d'aquests imaginaris "excloents" i "xenòfobs". L'escola ha de jugar un paper clau en aquest procés i ha de contribuir a potenciar el "coneixement de l'altre", a través d'activitats lúdiques i culturals que tinguin com a objectiu "normalitzar" el fet migratori i potenciar la interacció entre els diferents grups.

- Cal **formar a tot el personal d'Ajuntaments i entitats** que tracten directament amb el ciutadà/a en el fet migratori i dotar-los d'eines per tal que puguin contraargumentar tots aquests tòpics i estereotips (difusió de tríptics informatius, campanyes publicitàries, seminaris, cursos, etc.)
- En aquest sentit, el **Servei d'Immigració de l'Ajuntament de Terrassa**, a través de la figura dels mediadors socioculturals, constitueix un element clau a l'hora de proporcionar *mediació lingüística*, *mediació informativa* –sobre qüestions tan diverses com ara accés al sistema sanitari, el procediment que cal seguir per establir un negoci, accedir a un habitatge, hàbits sanitaris tals com qüestions de profilaxi o la vacunació dels infants, etc.-, així com *mediació intercultural* orientada a detectar possibles dificultats de convivència que poden desembocar en conflictes manifestos més endavant.

- Paral·lelament a tot això, és necessari **potenciar els espais de relació comuns entre immigrants i autòctons** en la seva vida quotidiana. A tall d'exemple, projectes com el “**Dones d'Ègara**”, gestionat per l'Àrea d'Immigració de l'Ajuntament de Terrassa, poden establir unes bones bases per afavorir la comunicació, la interpenetració de valors i experiències i els canals de participació conjunts entre les dones immigrades i les autòctones. Caldria potenciar al màxim els programes en aquesta línia
- El barri és l'àmbit idoni per impulsar aquest “coneixement mutu”. Es podria pensar en el disseny de “**bancs del temps comunitaris**” com a estratègia per trencar l'aïllament urbà i crear un espai per compartir i apropar les persones i potenciar els espais de relació interètnica, mitjançant l'intercanvi de serveis. Aquestes xarxes d'ajuda mútua ja es realitzen de forma espontània en els barris. Per als immigrants, els bancs del temps podrien tenir una funció similar a la dels espais religiosos, en termes d'ajuda mútua.
- Per al cas concret dels **ciutadans/es d'origen marroquí**, l'existència d'una sèrie de **prejudicis que els afecten de forma exclusiva** (criminalitat, costums incívics, masclisme, etc.) i que obstaculitzen la seva integració, fa necessàries accions específiques encaminades a apropar la cultura musulmana a la població autòctona. Activitats lúdiques destinades a tota la població (en la línia de la tan valorada –per alguns entrevistats marroquins- iniciativa de l'ajuntament de convidar un grup musical marroquí durant els actes lúdics de la Festa Major), cursos formatius, impartits pels propis immigrants, que promoguin el coneixement dels països d'origen, jornades de portes obertes a la “mesquita” adreçades a les escoles, poden constituir un interessant punt de partida. En aquest aspecte, les associacions culturals mixtes també poden desenvolupar un paper clau a l'hora de donar a conèixer de forma simultània i des d'una lògica interpenetradora, les tradicions i costums dels països d'origen i els de Catalunya.
- Les **competències comunicatives** –tant la llengua de la societat d'acollida com les normes de comportament comunicatiu- són crucials per assolir una integració efectiva i plena. Els handicaps lingüístics dels estrangers/es no només dificulten les relacions interpersonals amb els autòctons, sinó que són un element que obstaculitzen encara més la seva integració socioeconòmica (denegacions de feina, d'ajuts). Les entrevistes realitzades mostren una bona predisposició per part dels estrangers a l'hora d'aprendre el català i el castellà, que cal potenciar al màxim des de les administracions.

Sens dubte, els cursos d'aprenentatge de la llengua catalana –tals com els impartits pel **Consorci de Normalització Lingüística** en col·laboració amb la Caixa de Terrassa- constitueixen un bon instrument d'integració. Altres línies d'actuació en la potenciació de la llengua catalana podrien ser les experiències de “**parelles lingüístiques**”, integrades per un/a

autòcton/a que de forma voluntària ajuda l'immigrant a aprendre el català/castellà i es converteix en un referent per al nouvingut en termes d'informació, sociabilitat, etc. Al mateix temps, la persona autòctona també pot enriquir-se amb l'aprenentatge de la llengua de l'immigrant, de manera que la relació esdevé un intercanvi i un enriquiment mutu.

- Així mateix, l'arribada de població nouvinguda també ha suposat un increment de la **pluralitat religiosa**. L'administració local ha d'establir canals de comunicació i entesa amb els representants de les diferents comunitats religioses (Comunitat Musulmana de Terrassa, per exemple), com a instrument per afavorir la integració sociocultural. A més a més, un diàleg fluid i permanent amb aquests interlocutors és fonamental, ja que són les associacions religioses i culturals les que ben sovint canalitzen els diferents problemes i demandes dels membres de la seva comunitat.
- Correspon a les pròpies **comunitats religioses** potenciar el contacte i el coneixement mutu. Que tant les esglésies catòliques com les evangèliques o les mesquites, per exemple, s'obrin a altres cultes en dates determinades o organitzin jornades informatives "de portes obertes" contribuiria, sense cap mena de dubte, a afavorir la intercomunicació i la superació de tots aquells tòpics i estereotips sobre "l'altre", basats en el desconeixement.
- Cal tenir ben present que si bé cada persona pot tenir diferents identitats culturals sobreposades en termes concèntrics, si les condicions d'integració de la població estrangera no són les òptimes, l'actitud de la població immigrada cap a la societat receptora pot esdevenir tancada i regressiva, fruit de la frustració i el desengany. Aquesta situació pot afectar especialment els joves fills d'immigrants. A fi de facilitar l'adhesió d'aquests joves al seu entorn, és indispensable proporcionar serveis de mediació cultural i escolar que acompanyin els seus mecanismes de construcció de la identitat, respectant en tot moment la seva diferència. Una bona manera de potenciar identitats pròpies en harmonia amb l'entorn sociocultural d'acollida és l'ensenyament de les llengües d'origen (IEMed 2003).
- Del treball de camp es desprèn que els **joves marroquins** són objecte d'una gran **estigmatització** per part de la població autòctona, tant per una qüestió estrictament "ètnica" com generacional. Si a això s'hi afegeix l'exclusió social i econòmica que sovint pateixen degut a la posició que ocupen ells i les seves famílies en l'estructura social, resulta difícil que puguin normalitzar la seva adolescència i construir una identitat que generi vincles positius tant amb la seva cultura d'origen com amb el seu actual entorn. Aquest procés és encara més difícil si tenim en compte que a la cultura occidental l'oci està molt lligat a la capacitat de consumir. La integració d'aquests joves no es pot aconseguir des de l'aïllament.

És cert que iniciatives com les del **Districte Jove** són positives, però mai seran exitoses si es fonamenten en la segregació dels joves marroquins (el treball de camp ha posat de manifest que els joves autòctons/es no hi acudeixen). En aquest sentit, resulta fonamental esbrinar quines són les inquietuds dels joves autòctons i dissenyar activitats per tal que immigrants i autòctons/es es relacionin i es consolidi una “cultura de contacte”. L'activitat esportiva, tal com demostra l'experiència a d'altres ciutats, pot ser un instrument clau per articular espais comuns de sociabilitat per als joves. Promoure campionats de futbol o de qualsevol altre esport, de caràcter mixt, contribuirà a establir vincles entre els joves marroquins i els autòctons basats en la comunicació i en la convivència.

- La “**cultura de contacte**” també exigeix educar la població autòctona en el pluriculturalisme, a través d'incorporar aquesta qüestió de forma transversal en el sistema educatiu, en campanyes d'integració, etc. Desenvolupar la “ciutat de les persones”, a partir del foment del comportament cívic, la convivència social, la solidaritat i el respecte és la finalitat del servei **Acció Cívica** de l'Ajuntament de Terrassa.
- Tot i així, cal tenir ben present que totes les mesures que es plantegin des d'una òptica de la promoció dels valors de la tolerància, tindran un impacte limitat si no es té en compte la **base material** de molts dels conflictes convivencials. Una de les qüestions que més ha aflorat és la concentració de la població estrangera en determinats barris i com aquest fet pot contribuir a deteriorar la imatge del barri i a reduir el valor de l'habitatge. Més enllà del paper que hi juguen les xarxes informals d'acollida i les preferències dels nouvinguts, no hi ha dubte que el mercat per si mateix genera segregació de la població immigrada, a través dels preus i del comportament discriminatori de les immobiliàries i dels propietaris de pisos de lloguer. Només els programes d'habitatge social, així com la millora de la integració socioeconòmica de la població immigrada, poden frenar el desenvolupament de la segregació urbana.
- Mentre la segregació de la població immigrada en determinats barris per qüestions econòmiques sigui una realitat, amb els seus pros i contres, cal assumir que des de la perspectiva de la població autòctona, la població estrangera pot erigir-se com una espècie de “cap de turc” que, en realitat, amagui altres deficiències d'equipaments i serveis del barri que es van arrossegant des de la seva creació (anys 60-70), tal com s'ha posat de manifest en el treball de camp realitzat. Prioritzar el **desenvolupament dels barris** amb més carències i mancances no és només una qüestió de justícia social, sinó l'arma més eficaç per combatre el racisme i la xenofòbia per part dels autòctons/es.
- En el context d'un Estat del benestar amb serveis i recursos escassos, l'arribada d'un important volum de població nouvinguda en un curt espai de temps es percep com una amenaça per la població autòctona amb una posició més vulnerable en l'estructura social. Deixar ben clar a la

població autòctona que els recursos públics que perceben els immigrants els corresponen en funció de la seva renda i que molts dels estrangers empadronats encara no gaudeixen d'un accés normalitzat als serveis, de poc servirà si paral·lelament la població autòctona no percep que l'arribada de més població suposa un **increment** d'aquests **recursos** i, dit de manera col·loquial, que el "pastís a repartir ha crescut". El cost social de l'arribada de la immigració no està repartit de forma igualitària per tot el territori i des de l'administració local s'ha de vetllar per tal de compensar i redistribuir els recursos.